

Ministarstvo
ekonomskog
razvoja

Obrazac 5

Adresa: Rimski trg 46
81000 Podgorica
Crna Gora
tel: +382 20 482 310
www.gov.me/mek

Broj: 004/305/24-1950/10

13. jun 2024. godine

Izveštaj o sprovedenoj Javnoj raspravi

Nacrt Industrijske politike Crne Gore 2024-2028. godine sa Akcionim planom za implementaciju za 2024. godinu

Vrijeme trajanja Javne rasprave: Javni poziv je objavljen na internet stranici Ministarstva ekonomskog razvoja www.mek.gov.me 10. maja 2024. godine, u trajanju od 20 dana, do 30. maja 2024. godine.

Način sprovođenja Javne rasprave: 1. Dostavljanje primjedbi, predloga i sugestija Ministarstvu ekonomskog razvoja, pisanim putem na arhivu Ministarstva ili elektronski na e-mail: sara.bozovic@mek.gov.me

2. Organizovajem Okruglog stola, 27. maja 2024. godine u Privrednoj komori Crne Gore.

Ovlašćeni predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja koji su u čestvovali u Javnoj raspravi:

- mr Anđela Gajević, v.d. Generalne direktorice Direktorata za unapređenje konkurentnosti privrede;
- Maja Jokanović, načelnica Direkcije za industrijsku politiku i razvoj;
- Nataša Batrićević, samostalna savjetnica I u Direkciji za industrijsku politiku i razvoj;
- Sara Božović, viši savjetnik III u Direkciji za industrijsku politiku i razvoj.

Podaci o broju i strukturi učesnika: Predstavnici ministarstava i institucija javnog sektora, odbora sektorskih udruženja PKCG, privrednih subjekata, akademske zajednice, subjekata inovacione infrastrukture, donatorskih organizacija, itd. (lista u prilogu).

Rezime dostavljenih primjedbi, predloga i sugestija: Detaljno obrazloženje za dostavljene pisane komentare dato je u okviru tabele predmetnog izvještaja.

U sklopu aktivnosti za ispunjenje preduslova za privremeno zatvaranje pregovaračkog poglavlja 20 Preduzetništvo i Industrijska politika, Ministarstvo ekonomskog razvoja je kao nadležna institucija za koordinaciju procesa izrade i implementacije Industrijske politike, a u cilju obezbjeđenja potrebne dosljednosti u njenom sprovođenju, u saradnji sa širokim krugom ključnih aktera pripremlilo Nacrt Industrijske politike Crne Gore 2024-2028.godine, sa Akcionim planom za implementaciju za 2024. godinu.

Nacrt Industrijske politike Crne Gore 2024-2028. godine i Akcioni plan za implementaciju za 2024. godinu su metodološki pripremljeni u skladu sa Uredbom o načinu i postupku izrade, usklađivanja i

praćenja sprovođenja strateških dokumenata („Sl. list CG“ broj 54/18) i Metodologijom razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata (2023) koju je pripremio Generalni sekretarijat Vlade.

Nacrt Industrijske politike Crne Gore 2024-2028. godine definiše razvojnu viziju i razvojne prioritete, odnosno strateške i operativne ciljeve za ostvarivanje vizije industrijskog razvoja za naredni ciklus implementacije, u cilju povećanja industrijske produktivnosti i konkurentnosti, podsticanja inovativnosti, digitalne i zelene tranzicije i boljeg pristupa jedinstvenom tržištu EU, itd. Sastavni dio Industrijske politike predstavlja Akcioni plan za implementaciju za 2024. godinu kojim su definisani pojedinačni programi, projekti i aktivnosti čija u okviru četiri strateška i 13 operativnih ciljeva, sa relevantnim indikatorima praćenja rezultata i učinaka.

Prilikom izrade Nacrta Industrijske politike Crne Gore do 2024-2028. godine i Akcionog plana za 2024. godinu, primijenjen je fazni pristup koji je trajao duži vremenski period tokom 2023. i u 2024. godini i uključivao je sljedeće faze:

FAZA I – Inoviran je sastav Koordinacionog tijela za izradu i implementaciju Industrijske politike (upravljачka i operativna struktura), koje je uz koordinaciju Ministarstva ekonomskog razvoja rukovalo cjelokupnim procesom pripreme Nacrta Industrijske politike 2024-2028. godine sa Akcionim planom za implementaciju za 2024. godinu. Sproveden je proces eksterne evaluacije prethodne Industrijske politike 2019-2023. godine koji je imao participativan pristup sa ključnim akterima procesa koristeći različite mehanizme procjene (putem upitnika i strukturiranih individualnih i grupnih intervjua, fokus grupa i sl.) i koji je obezbijedio ključne nalaze u cilju boljeg razumijevanja efektivnosti i efikasnosti implementacije, uticaja i doprinosa prethodne Industrijske politike 2019-2023. godine, koje su i bile osnov za definisanje ključnih preporuka za kreiranje nove Industrijske politike 2024-2028. godine.

Paralelno sa procesom evaluacije prethodne Industrijske politike 2019-2023. godine, polovinom 2023. godine pokrenut je proces izrade novog strateškog dokumenta Industrijske politike Crne Gore 2024-2028. godine i objavljen je Javni poziv za konsultacije zainteresovane javnosti koji je upućen je stručnim i naučnim institucijama, organizacijama, udruženjima i pojedincima kako bi se uključili u početnu fazu izrade dokumenta i dostavili inicijative, predloge, sugestije i komentare. Takođe je i u sklopu utvrđene procedure sproveden i Javni poziv NVO za predlaganje predstavnika/ce u radnom tijelu za izradu predloga dokumenta Industrijska politika Crne Gore 2024-2028. godine sa Akcionim planom za implementaciju.

Analizirane su relevantne politike i dokumenta koje predstavljaju strateški razvojni okvir na nacionalnom nivou, analizirana usaglašenost sa postojećim sektorskim strategijama, tematskim strategijama, zatim usklađenost sa regionalnim strategijama kao i sa ključnim politikama EU, prije svega sa ažuriranom Industrijskom strategijom “Kreiranje jačeg Jedinstvenog tržišta za oporavak Evrope” (COM 2021/350) i pratećim saopštenjima „Dugoročna konkurentnost EU: perspektiva nakon 2030. godine“ (COM 2023/168), “Industrijski plan u okviru Zelenog plana za doba nulte neto stope emisija” (COM 2023/62) i drugim EK saopštenjima.

Pripremljen je Analitički okvir i mapiranje potencijala razvoja prerađivačke industrije, koji je identifikovao potencijale i dao preporuke za definisanje prioriteta Industrijske politike u novom ciklusu implementacije, uz podršku UNDP.

Urađena je analiza izabranih ekonomskih indikatora i statističkih pokazatelja industrije, posebno sa aspekta usklađenosti indikatora Industrijske politike sa ključnim pokazateljima performansi (KPI) koje prati EU, kao i sveobuhvatna analiza pozicije sektora industrije u privredi sa preporukama za definisanje prioriteta.

FAZA II - Sproveden je veliki broj individualnih sastanaka (oko 25 sastanaka) i konsultacija na nivou resornih ministarstava, institucija javnog sektora, privrednih asocijacija, akademske zajednice kao i drugih relevantnih zainteresovanih strana sa ciljem sagledavanja različitih perspektiva, potreba i inicijativa za razvoj industrije na pametan i održiv način, a u skladu sa izazovima, prioritetima i EU smjernicama industrijskog razvoja.

U cilju aktivnog uključenja privrede posredstvom Savjeta za konkurentnost sproveden je konsultativni proces i upućen poziv privrednim udruženjima- članovima Savjeta za konkurentnost za dostavljanje konkretnih predloga, sugestija i komentara u vezi sa Industrijskom politikom, u cilju uključenja svih zainteresovanih stejkholdera u aktuelnom procesu Javne rasprave što dodatno doprinosi unapređenju javno-privatnog dijaloga u kreiranju Industrijske politike. Sa aspekta utvrđenog mjerila za privremeno zatvaranje pregovaračkog poglavlja 20- izrada i implementacija Industrijske politike, članovi pregovaračke Radne grupe za pregovaračko poglavlje 20 Preduzetništvo i industrijska politika su takođe imali priliku da uzmu učešće u konsultativnom procesu.

U okviru panel diskusija "Reindustrijalizacija i novi proizvodi u Crnoj Gori- šansa za održivi razvoj ekonomije" (Mašinski fakultet-15 april 2024.), "Od linearne do cirkularne ekonomije – Dokle je Crna Gora stigla?" (Ekonomski fakultet, 15.maj 2024.), „Pripreme Crne Gore za regionalnu politiku EU“ (radionica Bar, 17-18. maj 2024.) takođe su i predstavnici akademske zajednice upoznati sa vizijom, ciljevima i prioritetima nove Industrijske politike, kako bi svojom naučnom ekspertizom, idejama i predlozima pružili doprinos u procesu izrade nove politike i razvoju budućih projekata, posebno značajnih za razvoj i tranziciju sektora prerađivačke industrije. Završni događaj u okviru konsultacija i javne rasprave predstavljala je organizacija Okruglog stola u Privrednoj Komori Crne Gore.

FAZA III - Predlozi i inicijative iz konsultativnog procesa, zajedno sa sprovedenim analizama i ključnim preporukama iz procesa evaluacije, omogućili su definisanje prioriteta za razvoj industrije u narednom periodu, u skladu sa čim je definisana vizija, strateški i operativni ciljevi i programi i projekti za implementaciju nove Industrijske politike, indikatori za praćenje uspješnosti implementacije koji su u najvećoj mjeri usklađeni sa KPI indikatorima EU. Poseban aspekt se odnosio na konsultacije u definisanju relevantnih aktivnosti u procesu formulisanja Akcionog plana za implementaciju za 2024. godinu, sa svim institucijama javnog sektora uz izraženu međuministarsku saradnju koja je rezultirala kreiranjem i implementacijom zajedničkih projekata, zatim saradnju sa privatnim sektorom i drugim akterima nadležnim za sprovođenje konkretnih aktivnosti.

FAZA IV - Na osnovu svih prethodno sprovedenih aktivnosti u okviru faznog pristupa i sveobuhvatnih konsultacija sa ključnim akterima, pripremljen je Nacrt Industrijske politike 2024-2028. godine sa Akcionim planom za implementaciju za 2024. godinu. U okviru Okruglog stola koji je organizovan 27.maja 2024. godine u Privrednoj komori Crne Gore, predstavnicima privrede, akademske i stručne javnosti predstavljeni su identifikovani izazovi i prioriteti utvrđeni Nacrtom Industrijske politike 2024-2028. godine. Na tom planu učesnici su istakli saglasnost i predloge za rešavanje prepoznatih izazova naročito u pogledu prisutne deindustrijalizacije, što treba da omogući stvaranje diverzifikovane privredne strukture, razvoj novih proizvoda, mapiranje potencijala i identifikaciju tržišta za veću konkurentnost domaćih preduzeća, dalji proces digitalizacije i sl., uz potrebu daljeg jačanja konsultativog procesa javnog i privatnog sektora.

PROCES JAVNE RASPRAVE

Ministarstvo ekonomskog razvoja je u skladu sa Uredbom o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija ("Službeni list CG", broj 41/18), Nacrt industrijske politike Crne Gore 2024-2028. godine sa Akcionim planom za implementaciju za 2024. godinu dalo na Javnu raspravu 10. maja 2024. godine.

Javna rasprava je imala za cilj da omogući uključivanje šire javnosti (građanima, naučnoj i stručnoj javnosti, državnim organima, strukovnim udruženjima, političkim subjektima, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama, medijima i svim zainteresovanim organizacijama i zajednicama), da se uključe u proces i daju svoj doprinos unapređenju kvaliteta teksta Nacrta Industrijske politike Crne Gore 2024-2028. godine sa Akcionim planom za implementaciju za 2024. godinu. Proces trajanja Javne rasprave je bio u periodu od 10. maja do 30. maja 2024. godine i odvijao se utvrđenom dinamikom i skladu sa predviđenim Programom javne rasprave.

Javni poziv za proces Javne rasprave je objavljen na internet stranici Ministarstva ekonomskog razvoja: www.mek.gov.me. Primjedbe, predlozi i sugestije dostavljale su se Ministarstvu ekonomskog razvoja, Direktoratu za unapređenje konkurentnosti privrede, pisanim putem na arhivu Ministarstva ekonomskog razvoja radnim danima od 08-13h, poštom na adresu Rimski trg br.46, Podgorica ili elektronski na e-mail: sara.bozovic@mek.gov.me.

U procesu Javne rasprave, kao centralni događaj procesa organizovan je Okrugli sto (27.05.2024. godine u Privrednoj komori Crne Gore sa početkom u 11h), sa ciljem bližeg upoznavanja privrednika, zainteresovane i stručne javnosti sa vizijom, prioritetima i strateškim ciljevima Industrijske politike za period implementacije 2024-2028.g. i predstavljanja ključnih mjera i aktivnosti koje će biti realizovane.

Okruglom stolu su prisustvovali predstavnici ministarstava i drugih institucija javnog sektora, predstavnici odbora relevantnih sektorskih udruženja PKCG kao i pojedinačnih zainteresovanih privrednih subjekata, akademske zajednice, predstavnici subjekata inovacione infrastrukture, donatorskih organizacija, itd.

Na otvaranju Okruglog stola, **Mitar Bajčeta, Generalni sekretar u Privrednoj komori Crne Gore** u svom uvodnom obraćanju istakavši značaj saradnje Privredne komore Crne Gore i Ministarstva ekonomskog razvoja, naglasio je nastavak uspješne saradnje i sa aspekta aktivnog učešća Privredne komore i u postupku evaluacije prethodne Industrijske politike 2019-2023. godine. Ukazao je na sektore koji su prepoznati kao pokretači Industrijskog razvoja sa potencijalima za povećanje konkurentnosti na domaćem tržištu i jakim izvoznim potencijalima, koje čine: prerađivačka industrija - prehrambena, drvna, metalna i farmaceutska, energetika i turizam, kao i da su sektori koji imaju potencijal rasta i treba da doprinesu modernom industrijskom razvoju: transport, ICT i kreativne industrije, sektor biznis usluga i građevinarstvo. Takođe, Industrijskom politikom je prepoznato da su stvarni nosioci promjena i razvoja upravo privredna društva koja uz adekvatnu podršku, treba da maksimiziraju svoj potencijal rasta, razvoja i konkurentnosti.

Posebno je naglašeno da je privredi potreban predvidiv poslovni ambijent i stabilne političke prilike jer su oni neophodni uslovi za dalja ulaganja, privlačenje stranih investicija i stvaranje proizvodne atmosfere radi diverzifikacije privrede, otvaranja novih pogona, proizvodnje novih proizvoda sa većom dodatom vrijednošću te samim tim i smanjenja tehnološke i industrijske zavisnosti privrede.

U nastavku obraćanja učesnicima Okruglog stola **Anđela Gajević, v.d. generalne direktorice Direktorata za unapređenje konkurentnosti privrede u Ministarstvu ekonomskog razvoja** ukazala je na značaj predmetnog dokumenta imajući u vidu da isti predstavlja završno mjerilo za privremeno zatvaranje Pregovaračkog poglavlja 20 - Preduzetništvo i Industrijska politika. Naglasila je da se kreiranju nove Industrijske politike 2024-2028.godine pristupilo na bazi sprovedene nezavisne eksterne evaluacije prethodne Industrijske politike 2019-2023, zatim sprovedenog analitičkog mapiranja potencijala prerađivačke industrije, ciljeva i prioriteta nove Industrijske politike Evropske unije kao i preporuka Evropske komisije za Crnu Goru u oblasti preduzetništva i industrijske politike. Sami proces izrade ovog strateškog dokumenta je zahtijevao maksimalnu posvećenost tima Ministarstva ekonomskog razvoja koji je posvetio značajno vrijeme i napore za njegovo kreiranje. Period izrade dokumenta je obuhvatio i intenzivne individualne konsultacije sa svim zainteresovanim i prepoznatim akterima koji su mogli da daju svoje inpute, a koji su itekako bili važni u kreiranju ovog dokumenta. Proces je pratila kontinuirana međuinstitucionalna saradnja, saradnja sa privatnim sektorom, akademskom zajednicom i stručnom javnosti. Naglašen je značaj Koordinacionog tijela za izradu i implementaciju Industrijske politike kako na operativnom, tako i na upravljačkom nivou koji je učestvovao i pratio izradu ovog strateškog dokumenta od samog početka pa do finalizacije. Nacrtom Industrijske politike Crne Gore 2024-2028. godine definisana su četiri strateška cilja koja treba da doprinesu unapređenju inovacionih kapaciteta samih privrednih subjekata i njihovom postepenom prelasku ka zelenom i održivom razvoju uz unapređenje resursne efikasnosti kao i postepenom prelasku sa linearnog na cirkularni model poslovanja. Ukazano je i na otežavajuće okolnosti i uticaje Ukrajinske krize i Covid krize koje su imale posledice i na samu crnogorsku privredu, prelivajući globalne poremećaje i eksterne šokove sa globalnog na naše tržište, što je bio poseban impuls da se dodatna pažnja posveti diverzifikaciji privrede, jačanju proizvodnih kapaciteta i konkurentnosti privrednih subjekata. Poseban akcenat je stavljen na prerađivačku industriju u dijelu unapređenja tehničko-tehnoloških procesa, proizvodnih procesa koji treba da doprinesu jačanju konkurentnosti crnogorske privrede i stvaranju onih proizvoda i usluga koji bi svojom dodatom vrijednošću bili dovoljno konkurentni i na domaćem i na inostranom tržištu.

Maja Jakanović, načelnica Direkcije za Industrijsku politiku i razvoj u Ministarstvu ekonomskog razvoja je kroz prezentaciju detaljno upoznala prisutne sa strateškim okvirom i usmjerenjem nove Industrijske politike 2024-2028. godine, ključnim ciljevima, aktivnostima i instrumentima za realizaciju politike, sa akcentom na Akcioni plan za implementaciju u 2024. godini, koji je podržan od strane Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori. Riječ je o trećem dokumentu od otvaranja poglavlja 20 – Preduzetništvo i Industrijska politika. Industrijska politika Crne Gore 2024-2028. godine uvezuje širok dijapazon nacionalnih sektorskih dokumenata i zahtijeva usklađenost sa dokumentima kako na regionalnom nivou tako i na EU nivou, a uz sve to vodeći računa i o usklađenosti i koordinaciji sa brojnim strateškim dokumentima Crne Gore. Posebno je naglašeno da se u procesu izrade prvenstveno vodilo novim paketom Industrijske politike EU - setom dokumenata koje je EU donijela u prethodnom periodu za implementaciju Industrijske politike, u nastojanju da se izvrši potrebno prilagođavanje.

Sa posebnom pažnjom analiziran je set EU indikatora Industrijske politike (preko 30 indikatora) za koje se nastojalo da kroz cijelu Industrijsku politiku u što većoj mjeri budu primijenjeni kako bi praćenje implementacije bilo u što većoj mjeri usaglašeno sa indikatorima na način na koji tome pristupa Evropska unija.

Naglašena je izrada Analitičkog okvira i mapiranja potencijala za razvoj prerađivačke industrije u Crnoj Gori, kao dokumenta na kom se paralelno radilo sa pripremom nove Industrijske politike, a koji je realizovan je u saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori, u okviru Programa saradnje za unapređenje konkurentnosti privrede.

Dodatno je pored Koordinacionog tijela za izradu i implementaciju Industrijske politike, istaknuta i saradnja Radne grupe za Pregovaračko poglavlje 20, kao i aktivnosti Savjeta za konkurentnost, Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju, kao i inputi udruženja poslodavaca, udruženja privrede i univerziteta, kako bi se u što većoj mjeri omogućile raznovrsne aktivnosti kroz implementaciju narednih akcionih planova.

Polazni osnov i strateški okvir i usmjerenje za utvrđivanje ključnih prioriteta Industrijske politike u velikoj mjeri su činili nalazi evaluacije Industrijske politike koji su dali ključne preporuke za izradu nove politike:

- Unapređenje regulatornog ambijenta i institucionalne infrastrukture, bolji pristup finansijama i razvoj potrebnih novih znanja i vještina;
- Transformacija preduzeća ka zelenom, održivom poslovanju, resursnoj efikasnosti i cirkularnoj ekonomiji;
- Digitalna transformacija i unapređenje inovativnih performansi preduzeća usmjerenih ka rastu konkurentnosti u prioritetnim sektorima.

Ključni stubovi Industrijske politike Crne Gore 2024-2028. godine koncipirani su kroz četiri strateška cilja:

1. Unapređenje ambijenta za digitalnu i zelenu tranziciju industrije;
2. Rast investicija i modela finansiranja za dugoročnu konkurentnost industrije;
3. Podsticanje inovacija na principima pametnog i održivog razvoja industrije i
4. Unapređenje pristupa jedinstvenom tržištu EU i jačanje regionalne ekonomske saradnje.

U okviru strateških ciljeva definisano je i 13 operativnih ciljeva za različite oblasti podrške industrijskom razvoju, takođe sa pratećim indikatorima učinka. Uz Nacrt dokumenta Industrijske politike 2024-2028. godine, urađen je i Akcioni plan za 2024. godinu za čiju implementaciju je nacrtom planirano 195.217.715,00 € od čega su izvori finansiranja najvećim dijelom javni sektor 96.103.937,00€ (49,3%), privatni sektor 69.278.028,00€ (35,5%), Nacionalni budžet 17.368.783,00 € (8,9%), IPA 11.395.355,00 € (5,8%) i Donatorski program 1.071.612,00 € (0,5%). Istaknuto je i da će se do kraja implementacionog ciklusa politike, zaključno sa 2028. godinom, kreirati i implementirati i dva dvogodišnja akciona plana.

Zaključno je istaknuto da su očekivanja da će se navedenim aktivnostima na izradi i implementaciji ove- treće po redu Industrijske politike kroz realizaciju utvrđenog mjerila približiti ispunjenju uslova kroz zatvaranje Pregovaračkog poglavlja 20.

Nakon uvodnih izlaganja, uslijedila je **diskusija** kroz koju su svi učesnici imali priliku da u direktnoj komunikaciji svojim primjedbama, predlozima i sugestijama ukažu na određena pitanja obrađena u strateškom dokumentu.

Dušan Boričić, izvršni direktor D.o.o. Bordid, Podgorica je istakao mišljenje da se u proteklom dužem periodu nijesu desile značajne promjene i napredak po pitanju aktivnosti koje se realizuju za podršku privredi, i pored ostalog iskazao interesovanje po pitanju potrebe uspostavljanja i obuhvata Industrijskih zona.

Maja Jakanović, načelnica u Direkciji za industrijsku politiku i razvoj u Ministarstvu ekonomskog razvoja, je istakla da su industrijske zone definisane u smislu obuhvata politike i vizije razvoja, kao i da se u okviru regionalne inicijative Akcionog plana za zajedničko regionalno tržište - CRM 2025-2028, razmatra predlog razvoja Eko industrijskih parkova čime postoji mogućnost da se isti uključe u naredne Akcione planove Industrijske politike 2024-2028. godine. Ujedno je napomenula da Ministarstvo ekonomskog razvoja implementira programe podrške usmjerene na privredu, gdje postoji značajne mogućnosti za podršku prerađivačkoj industriji.

Anđela Gajević, v.d. Generalne direktorice Direktorata za unapređenje konkurentnosti privrede u Ministarstvu ekonomskog razvoja istakla je da je Ministarstvo ekonomskog razvoja predložilo, a Vlada donijela Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2024. godinu kojim su predviđene značajane subvencije za sektor proizvodnje u iznosu od 2 mil. €, za jačanje industrijskih tehničko-tehnoloških kapaciteta i postepeni prelazak na digitalizaciju i cirkularni model poslovanja. Istaknuto je da je Javni poziv za privredne subjekte iz oblasti prerađivačke industrije otvoren do 31. maja 2024. godine kao i da se iskoriste mogućnosti prijave, imajući u vidu da je sama procedura digitalizovana i pojednostavljena, kao i da se neophodna dokumentacija od drugih državnih institucija obezbjeđuje po službenoj dužnosti od strane Ministarstva.

Maja Jakanović, načelnica u Direkciji za industrijsku politiku i razvoj je dodatno naglasila da Ministarstvo ekonomskog razvoja u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvom energetike i rudarstva, u implementaciji Fonda za inovacije realizuje Program za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti za koji je u 2023.godini iz budžeta opredijeljeno 1 mil. € uz dodatnih 1,5 mil. € iz sredstava EK direktne budžetske podrške za rešavanje energetske krize, a da se vrijednost grantova kreće od 80.000€ do 200.000€. Nakon sagledavanja rezultata implementacije Programa iz 2023. godine, isti će biti unaprijeđen, a Javni poziv će se raspisati u septembru 2024. godine.

Dragana Radević, pomoćnica stalnog predstavnika UNDP u Crnoj Gori, je čestitala na pripremi Nacrta Industrijske politike 2024-2028. godine sa Akcionim planom za implementaciju za 2024. godinu, ističući njegovu kompleksnost i važnost za privremeno zatvaranje Pregovaračkog poglavlja 20. Preduzetništvo i industrijska politika. Naglašeno je da je dokument metodološki veoma dobro urađen. Istaknuto je da je izradi dokumenta prethodila eksterna evaluacija Industrijske politike 2019-2023. godine, izrada Završnog izvještaja o implementaciji Industrijske politike 2019-2023. godine i evaluacija Programa podrške za unapređenje konkurentnosti i Programa podrške za razvoj prerađivačke industrije. Pored navedenog, istaknuto je da je izradi dokumenta takođe prethodila izrada Analize i mapiranje potencijala za razvoj prerađivačke industrije uz podršku UNDP koji je ujedno pružio podršku u finalizaciji dokumenta. Smatra da se možda stiče utisak na nivou privrede da je dokument manje važan, ali je zapravo izuzetno važan da jer se njime otvaraju mogućnosti za nove inicijative za podršku privredi. Ujedno, Industrijska politika 2024-2028. godine je posebno važan dokument za pristup novim EU fondovima, u procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, posebno za podršku sektoru MMSP. Od posebnog značaja je staviti u fokus proces deindustrijalizacije i dalje promovisati aktivnosti na planu razvoja sektora industrije i ići u pravcu dobro integrisane Industrijske politike i međuresorne saradnje. Dalje je navedeno da je UNDP u funkciji podrške Industrijskoj politici i promovisanja javno-privatnog partnerstva sa Ministarstvom finansija na nivou lokalnih samouprava kako bi se prepoznali prioritetni projekti i definisale jasne procedure cost-benefit analize i privukle investicije. UNDP ostaje na raspolaganju za saradnju kako bi se promovisalo pitanje biznis zona i unapređenje ambijenta za privredni razvoj.

Mirza Mulešković, izvršni direktor Inteligencija MNE iskazuje pohvale na kvalitet dokumenta i napominje učešće u izradi prve dvije Industrijske politike i smatra da je Nacrtom Industrijske politike 2024-2028. godine urađen veliki napredak. Iznijete su konkretni prijedlozi: 1. Strateški cilj 4, smatra korisnim da se predvidi aktivnost mapiranja potencijala crnogorske ekonomije na EU tržištu, jer je navedeno tržište posebno važno za domaća preduzeća. 2. Strateški cilj 2 ili 4 vezano za pitanje digitalizacije, navodi da je usvojen Akt o vještačkoj inteligenciji, *machine learnig* i *computer vision*, čije bi korišćenje doprinijelo smanjenju troškova privredi i omogućilo dodatno povezivanje i saradnju. Ujedno je potrebno razviti kapacitete zaposlenih u administraciji, ali i privredi za korišćenje vještačke inteligencije. 3. U okviru Operativnog cilja 2.2. u vezi sa subvencijama privredi za stanice za punjenje električnih vozila, smatra da nisu utvrđene sve potrebne zakonske procedure i odluke od strane EPCG i CEDIS i preporučuje da se za rešavanje navedenog pitanja uključi Ministarstvo energetike i rudarstva i ostala nadležna ministarstva. Istaknuto je da će isto biti detaljnije elaborirano kroz pisane komentare.

Radoslav Tomović, redovni profesor Mašinskog fakulteta UCG, se ispred dekana Mašinskog fakulteta zahvalio na pozivu. Iznijet je prijedlog u domenu ciljeva Industrijske politike 2024-2028. godine, na način da se uvede poseban cilj koji se odnosi na „razvoj novih proizvoda“ ili kreiranje atmosfere za razvoj novih proizvoda ili uslova ili funkcija za razvoj novih proizvoda, što treba da bude osnovni cilj politike. U okviru Cilja 3 u dijelu inovacija postoji segment koji se odnosi na razvoj novih proizvoda, ali isto smatra rizičnim jer samo 10% inovacija uspije na tržištu. Naglašava da razvoj novih proizvoda ne treba zasnivati samo na novim proizvodima već na onima koji će na najbolji način iskoristiti dostupne resurse u Crnoj Gori i doprinijeti razvoju proizvodnih pogona. Dalje, smatra da preduzeća nemaju funkciju da samostalno mogu razviti proizvode, kao i da je neophodno unaprijediti proces obrazovanja i s tim u vezi predlaže da se na nivou države formira Institut za razvoj industrije u Crnoj Gori, koji bi se bavio razvojem novih proizvoda. Isti bi predstavljao inkubator koji razvija funkcije preduzeća i cjeloživotno obrazovanje dok preduzeća ne postanu sposobna da samostalno razvijaju proizvode jer razvoj proizvoda prate faze od ideje do narudžbe, ispitivanja tržišta, naučno-tehnoloških istraživanja i patenata.

Na kraju, u zaključnom razmatranju je sumirano da je u pitanju kvalitetan strateški dokument koji je uz svu kompleksnost metodološki veoma dobro urađen i da se očekuje da će njegovo usvajanje omogućiti privremeno zatvaranje Pregovaračkog poglavlja 20- Preduzetništvo i Industrijska politika.

U nastavku slijede pristigle pisane sugestije u procesu Javne rasprave.

Red .br.	LICE/ INSTITUCIJA	KOMENTAR	ODGOVOR
1	prof. dr Radoslav Tomović, Mašinski fakultet – Univerzitet Crne Gore (e-mail 30.maj 2024.g.)	Mišljenja sam da kao jedan od strateških ciljeva INDUSTRIJSKE POLITIKA CRNE GORE 2024-2028. treba navesti cilj: STVARANJE USLOVA ZA RAZVOJ NOVIH PROIZVODA U PRIVREDI I INDUSTRIJSKIM PREDUZEĆIMA. <u>Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije</u> 1: Razvoj novih proizvoda mora biti prvi i osnovni cilj koji će dovesti do rasta industrije, povećanja	PRIHVAĆENO U DIJELU SAGLEDAVANJA MOGUĆNOSTI ZA DALJE UNAPREĐENJE S OBIROM NA PREPOZNATU ČINJENICU DA SE KONCEPT PRIMJENJUJE U ZNAČAJNOJ MJERI. Nacrtom Industrijske politike 2024-2028. godine u okviru

	<p>proizvodne moći, produktivnosti i efikasnosti industrijskih preduzeća, naročito onih iz prerađivačkog sektora. Po definiciji, razvoj proizvoda obuhvata sve aktivnosti potrebne da se neki proizvod koncipira, projektuje, proračuna, konstruktivno i tehnološki razradi, do te mjere da je moguće pristupiti njegovoj materijalnoj realizaciji, odnosno proizvodnji. Ulaz u proces razvoja proizvoda je ideja ili potreba za realizacijom nekog proizvoda, a izlaz je gotova projektna i tehnološka dokumentacija, prema kojoj se organizuje svaka uspješna proizvodnja. Dakle, osnov za uspješnu proizvodnju je razvoj proizvoda i svaki proizvodni sistem svoju proizvodnu politiku treba prvenstveno da temelji na razvoju proizvoda, jer su proizvodi ti koji su orjentisani prema tržištu i koji svojim kvalitetom i cijenom ispunjavaju zahtjeve kupaca i na taj način osvajaju tržišta. Dakle, mi treba da razvijamo proizvode, pa tek onda tim proizvodima prilagođavamo tehnologije, a ne obrnuto. Nažalost IP 2028, a tako isto i svi predhodni usvojeni dokumenti Industrijske politike Crne Gore, kao prioritete i jedan od osnovnih strateških ciljeva postavljaju uvođenje novih tehnologija i modernizaciju naših preduzeća. Međutim, jasno je da treba prvo razviti proizvode, pa tek onda nabavljati tehnologije. Svaka nabavka proizvodne opreme, ako se ta nabavka izvrši prije nego što se jasno ne definišu i konstrukciono i tehnološki razrade proizvodi koji će se tom opremom treba proizvoditi, na kraju postane promašena investicija. Najbolji primjer za to je kompanija "Vektra Jakić" iz Pljevalja, koja je izvršila nabavku najmodernije opreme, ali nije razvila svoje proizvode. Dugogodišnja, devastacija naše industrije je dovela do toga da naša preduzeća nemaju ne samo jasno definisan, već nikakav proizvodni program. Iz tih razloga, razvoj proizvoda mora da postane naš najvažniji nacionalni cilj, koji će otvoriti vrata izlaska iz dugogodišnje krize naše industrije i stvoriti perspektive za njen razvoj i priključenje razvijenim. Zbog toga je neophodno hitno pristupiti unapređenju razvojne funkcije u našim preduzećima i uvođenju savremenih metoda i tehnika inženjerstva u poslovima razvoja proizvoda. Ako stvorimo dobru atmosferu za razvoj proizvoda imat ćemo: – Dobre i kvalitetne proizvode koji će naći svoje mjesto na zahtjevnom svjetskom tržištu; – Proizvode prilagođene našim potrebama, navikama i našoj industriji; – Proizvode koji će maksimalno iskorištavati domaće resurse, stvarajući</p>	<p>sveobuhvatne Analize stanja prepoznat je izazov koji se odnosi na nedovoljan stepen proizvodne diverzifikacije kako po broju tako i po vrsti proizvoda. Ujedno, kao preporuka i prioritet za razvoj industrije u narednom periodu su diverzifikacija i razvoj novih proizvoda, koji su ključni za dalji održivi ekonomski razvoj industrije i izlazak na nova tržišta. U konkretnom, u okviru STRATEŠKOG CILJA 2: RAST INVESTICIJA I MODELA FINANSIRANJA ZA DUGOROČNU KONKURENTNOST INDUSTRIJE, predloženi su specifični programi finansijske podrške za preduzeća iz sektora industrije, prije svega u oblasti prerađivačke industrije u pravcu diverzifikacije i razvoj novih proizvoda sa većom dodatnom vrijednošću i boljim kvalitetom proizvoda, uz unapređenje ili proširenje postojećih kapaciteta i optimalno iskorišćavanje resursa.</p> <p>Takođe, u okviru STRATEŠKOG CILJA 3. PODSTICANJE INOVACIJA NA PRINCIPIMA PAMETNOG I ODRŽIVOG RAZVOJA INDUSTRIJE, konkretnim aktivnostima i podsticajnim mjerama se podstiču istraživanje i inovacije, omogućava se stimulisanje inovacione i tehnološke konkurentnosti preduzeća kroz različite instrumente podrške u pravcu razvoja novih proizvoda i modernizacije industrije. Posebna pažnja je usmjerena na podsticanje inovacija primjenom koncepta pametne specijalizacije jer se na taj način omogućava da se oblastima industrije koje imaju komparativne prednosti i potencijale za rast, podrži razvoj novih industrijskih proizvoda i usluga, uz unapređenje održive industrijske konkurentnosti.</p> <p>Naročito je u segmentu koji je definisan operativnim ciljem</p>
--	--	--

		<p>novе dodatne vrijednosti; – Proizvode koji će obezbijediti otvaranje novih pogona.</p> <p>Strateški cilj koji se odnosi na razvoj novih proizvoda djelimično je uključen u IP 2028 preko strateškog cilja 3.: PODSTICANJE INOVACIJA NA PRINCIPIMA PAMETNOG I ODRŽIVOG RAZVOJA INDUSTRIJE. Međutim, veoma je rizično razvoj industrije oslanjati samo na osnovu inovacija. Sigurno je da proizvodi razvijeni na inovacijama daju najbrži rast i najveću dobit. Ali, samo mali broj inovacija se na kraju razvije do gotovog proizvoda (prema nekim istraživanjima ispod 10%). Zbog toga je jednoj industriji, koja je nerazvijena (kao što je crnogorska industrija), vrlo rizično svoj razvoj bazirati na inovacijama. Mnogo je bolje industrijsku proizvodnju zasnivati na proizvodima, koji ne moraju biti apsolutno novi, već novi u asortimanu preduzeća, a za koje postoji potražnja na domaćem ili svjetskom tržištu. Po definiciji ideja za razvoj novih proizvoda nastaje na četiri načina: – na osnovu narudžbe, – istraživanjem tržišta, – na osnovu vlastitih naučno-tehnoloških istraživanja, – i kupovinom patenata. Samo dva zadnja načina spadaju u inovativnu djelatnost, a 90% proizvoda u svjetskim preduzećima je nastalo na osnovu ideja koje su generisane na osnovu prva dva načina.</p> <p>Ključna pitanja vezana za ovaj strateški cilj:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Značaj razvoja proizvoda za postizanje proizvodne moći naše industrije i ekonomskog napretka našeg društva. • Faza razvoj proizvoda, je faza proizvodnog sistema u kojoj se u najvećoj mjeri ugrađuje znanje u proizvod, sa svim implikacijama na ostale faze. Od svih učesnika koji rade u procesu realizacije proizvoda najveći procentualni udio ugrađenog znanja u proizvod otpada na fazu razvoja proizvoda. Ugradnja vlastitog znanja, kroz povećanje stepena prerade proizvoda, značajno povećava vrijednost sopstvenih prirodnih resursa. • Funkcija razvoja ima dominantnu ulogu u politici kvaliteta. U fazi razvoja proizvoda u najvećoj mjeri se može uticati na kvalitet proizvoda, pa tek onda u fazi planiranja tehnologije i na kraju u samoj proizvodnji. 	<p>Unapređenje podsticajnih mjera za inovacije i tehnološki razvoj industrije, kreiran set aktivnosti koji obuhvataju realizaciju raznovrsnih programskih linija poput kolaborativnih grantova za inovacije, provjeru inovativnog koncepta, vaučera za zaštitu i razvoj pronalazaka i dr. Poseban fokus je na Programu kolaborativnih grantova za inovacije koji se već sprovodi i podrazumijeva dodjelu bespovratnih sredstava mikro, malim i srednjim preduzećima koja sprovode projekte istraživanja i razvoja s ciljem razvoja novih proizvoda, usluga, tehnologija ili procesa u saradnji sa „organizacijama za istraživanje i širenje znanja“. Glavni cilj Programa je da podstakne mikro, mala i srednja preduzeća da aktivno i smisleno sarađuju sa „organizacijama za istraživanje i širenje znanja“ ili „istraživačkim organizacijama“.</p> <p>Projektne sredstva se mogu koristiti za sufinansiranje faza tehnološkog razvoja između TRL 2 i TRL 8 na skali Nivoa tehnološke spremnosti (NTS). Projekti moraju biti povezani sa aktivnostima istraživanja i razvoja, odnosno moraju početi sa fazom industrijskog istraživanja, koje podrazumijeva planirano istraživanje ili kritički pregled u cilju sticanja novih znanja i vještina za razvoj novih proizvoda, procesa ili usluga, odnosno za postizanje znatnog poboljšanja postojećih proizvoda, procesa ili usluga.</p>
--	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> • Nizak stepen sposobnosti naših preduzeća za poslove razvoja proizvoda; • Unapređenje sistema obrazovanja i razvoj vještina, kompetencija i kvalifikacija za potrebe poslova razvoja proizvoda. • Dobro organizovana funkcija istraživanja tržišta, koja će dati informacije o potražnji za proizvodima koje mogu proizvoditi crnogorska preduzeća i čije će proizvodnja najbolje valorizovati naše resurse. • Razvoj proizvoda u skladu sa preporukama EU koje se odnose na digitalnu i zelenu tranziciju, koncept cirkularne ekonomije, čiste proizvodnje i smanjenja otpada, digitalizaciju i povećanje poslovne otpornosti, u skladu sa ključnim dokumentima nove industrijske politike EU. <p>OPERATIVNI CILJEVI VEZANI ZA OVAJ STRATEŠKI CILJ</p> <p>Operativni cilj 1.1. - Izrada Studije o optimalnim pravcima razvoja prerađivačke industrije u Crnoj Gori.</p> <p>Obrazloženje cilja 1.1. Studija razvoja prerađivačke industrije sa presjekom oblasti prerađivačke industrije za budući razvoj sa fokusom na vrste proizvoda na koje treba orijentisati proizvodnju, sa aspekta raspoloživih resursa i potencijala.</p> <p>Operativni cilj 1.2. – Formiranje instituta koji bi se bavio poslovima razvoja proizvoda za potrebe crnogorskih preduzeća.</p>	<p>Operativni cilj 1.1.</p> <p>PRIHVAĆENO U SEGMENTU INICIJATIVA I AKTIVNOSTI ZA NAREDNI IMPLEMENTACIONI PERIOD 2024-2028.:</p> <p>Nacrtom Industrijske politike 2024-2028. godine i Akcionim planom za implementaciju za 2024. godinu, planirana je aktivnost 2.3.7. <i>Izrada Studije o optimalnim pravcima razvoja prerađivačke industrije u Crnoj Gori</i>, koja će obezbijediti analizu i strukturu oblasti prerađivačke industrije za budući razvoj sa fokusom na vrste proizvoda na koje treba orijentisati proizvodnju, sa aspekta raspoloživih resursa i potencijala. S tim u vezi, urađen je koncept aplikacije za izradu Studije i kandidovan za potencijalno finansiranje iz EU sredstava u okviru IPA III.</p> <p>Operativni cilj 1.2:</p> <p>KOMENTAR JE RAZMOTREN IZ UGLA INDUSTRIJSKE POLITIKE I DATO ODGOVARAJUĆE OBRAZLOŽENJE U PRILOG</p>
--	--	--	--

		<p>Obrazloženje cilja 1.2. Mišljenja sam da crnogorska preduzeća nemaju sposobnost da mogu samostalno razvijati sopstvene proizvode. Zbog toga predlažem formiranje instituta na nivou države, koji bi pružao podršku u poslovima razvoja proizvoda našim preduzećima kroz cijeli proces – od ideje do realizacije. Takođe bi institut kroz poslove cjeloživotnog obrazovanja i pametne specijalizacije pružao podršku za formiranje i podizanje sopstvenih odjeljenja za razvoj proizvoda u preduzećima. Dakle, institut bi bio inkubator za formiranje sopstvenih funkcija razvoja proizvoda u preduzećima.</p>	<p>ČINJENICI POSTOJANJA ODGOVARAJUĆE INFRASTRUKTURE DOK ZA DALJU ELABORACIJU I RAZMATRANJE ISTO ZAHTIJEVA KONSULTACIJE I ANALIZU NA NIVOU MEĐURESORNE SARADNJE U NAREDNOM PERIODU.</p> <p>U Crnoj Gori funkcioniše istraživačka infrastruktura koju čine licencirane naučnoistraživačke institucije i organizacije koje se bave razvojem proizvoda i tehnologija, u okviru Univerziteta i drugih istraživačkih organizacija i institucija, koje pored fizičke infrastrukture, obuhvataju organizacione i ljudske resurse koji omogućavaju sprovođenje istraživanja u različitim oblastima. Od ključnih se navode NTP Podgorica, IPC Tehnopolis, centri izvrsnosti, laboratorije i istraživački centri pri univerzitetima i fakultetima, itd. Istovremeno, omogućen je otvoreni pristup istraživačkoj i inovacionoj infrastrukturi za korišćenje opreme i usluga od strane privrede u cilju kreiranja boljih mogućnosti za razvoj novih proizvoda. Takođe, različitim podsticajnim mjerama u okviru nacionalnih programa finansijske podrške i EU programa, omogućeno je jačanje istraživačkih i inovacionih potencijala za razvoj novih proizvoda.</p> <p>Osnivanje Instituta koji bi se bavio poslovima razvoja proizvoda za potrebe crnogorskih preduzeća, kao inicijativa za razmatranje u narednom periodu implementacije nove Industrijske politike, zahtijeva sveobuhvatnu analizu i studiju opravdanosti koja bi ukazala na eventualnu neophodnost uspostavljanja nove institucije u okviru postojećih segmenata naučnoistraživačke infrastrukture u Crnoj Gori, pravni osnov osnivanja, finansijski aspekt osnivanja i poslovanja, opremanje,</p>
--	--	---	--

		<p>Operativni cilj 1.3. – Jačanje i razvoj vještina, kompetencija i kvalifikacija za potrebe poslova razvoja proizvoda.</p> <p>Operativni cilj 1.5. – Podrška industrijskim preduzećima za formiranje sopstvenih razvojnih funkcija.</p>	<p>ljudske resurse, održivost, uporednu analizu u regionu ZB, itd. Isto zahtijeva i fazni pristup, posebno imajući u vidu da je planirano dalje usklađivanje regulatornog okvira, odnosno izrada Predloga Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti i Pravilnika o bližim uslovima za osnivanje i licenciranje naučnoistraživačke ustanove. Istovremeno, prethodno pomenuta <i>Studije o optimalnim pravcima razvoja prerađivačke industrije u Crnoj Gori</i>, bi mogla ukazati na segmente institucionalne infrastrukture koji bi na najoptimalniji način doprinijeli razvoju proizvoda, prije svega u sektoru prerađivačke industrije.</p> <p>OC 1.3. i Operativni cilj 1.5</p> <p>PRIHVAĆENO U DIJELU SAGLEDAVANJA MOGUĆNOSTI ZA DALJE UNAPREĐENJE S OBIZROM NA PREPOZNATU ČINJENICU PRIMJENE U ZNAČAJNOJ MJERI.</p> <p>Unapređenje vještina i kvalifikacija za razvoj novih proizvoda je ključno za jačanje ljudskih kapaciteta za naučno-istraživački rad, kako bi se bolje razumjeli zahtjevi tržišta i razvijali i unapređivali proizvodi koji šire asortiman preduzeća i odgovaraju potrebama korisnika. U tom smislu, različite programske inicijative u okviru IP 2024-2028. omogućavaju obuke, razmjenu znanja i iskustava, međunarodnu saradnju, dodjelu istraživačkih grantova za izvrsnost sa ciljem podrške jačanju ljudskih i institucionalnih kapaciteta, dodjelu bespovratnih sredstava za preduzeća koja sprovode projekte istraživanja i razvoja na planu razvoja novih proizvoda, itd. Dodatno, inicijative za jačanje i</p>
--	--	--	---

		<p>Operativni cilj 1.4. – Mapiranje potencijala crnogorske ekonomije na evropskom tržištu kako bi se identifikovali proizvodi sa kojima crnogorska preduzeća mogu biti konkurentna.</p>	<p>razvoj vještina, kompetencija i kvalifikacija za potrebe poslova razvoja proizvoda i podrška preduzećima za formiranje sopstvenih razvojnih funkcija su planirane u okviru STRATEŠKOG CILJA 3. PODSTICANJE INOVACIJA NA PRINCIPIMA PAMETNOG I ODRŽIVOG RAZVOJA INDUSTRIJE, Operativnog cilja 3.1.1 Unapređenje institucionalne infrastrukture i podsticajnih mjera za inovacije i tehnološki razvoj industrije. Planirane aktivnosti se odnose na jačanje naučnoistraživačkih timova i njihovih vještina i kompetencija za razvoj proizvoda, edukativne programe posebno u segmentu pametne specijalizacije S3, jačanje kapaciteta istraživačkih timova u preduzećima, projektnu podršku u ranoj fazi startapa i razvoja ideje, provjeru koncepta, itd. Predložene inicijative će biti podržane u cjelokupnom procesu implementacije IP 2024-2028. kroz različite programe i projekte.</p> <p>OC 1.4. PRIHVAĆENO U SEGMENTU INICIJATIVA I AKTIVNOSTI ZA NAREDNA IMPLEMENTACIONI PERIOD 2024-2028.</p> <p>Kako je prethodno navedeno, u pripremi nove Industrijske politike 2024-2028. je identifikovana potreba dalje diverzifikacije ekonomije i smanjenje robnog deficita. Upravo u cilju smanjenja robnog deficita neophodno je jačanje sposobnosti za zamjenu uvezenih poluproizvoda i finalnih proizvoda lokalnom proizvodnjom (kreiranje ambijenta i podsticajne mjere supstitucije uvoza) i bolja promocija domaćih proizvoda, bolje korišćenje izvoznog potencijala i diverzifikacija izvoznih tržišta uz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih</p>
--	--	---	---

			<p>standarda, pojednostavljenje trgovinskih procedura i smanjenje troškova međunarodnog poslovanja za izvoznike. Navedeno je prepoznato u okviru STRATEŠKOG CILJA 4. UNAPREĐENJE PRISTUPA JEDINSTVENOM TRŽIŠTU EU I JAČANJE REGIONALNE EKONOMSKE SARADNJE, dok će se inicijativa za Mapiranje potencijala crnogorske ekonomije na evropskom tržištu kako bi se identifikovali proizvodi sa kojima crnogorska preduzeća mogu biti konkurentna, kao veoma korisna, uvažiti i istražiti mogućnosti za njenu realizaciju u daljem periodu implementacije izradom i implementacijom Programa podrške privrednim društvima za promociju izvoza, istraživanjima tržišta, unapređenjem konkurentne sposobnosti za pozicioniranje crnogorskih preduzeća i njihovih proizvoda na određenim tržištima, itd.</p>
--	--	--	--

Prilog: Lista učesnika sa Okruglog stola (27.maj 2024.)

MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA

MINISTAR
Nik Gjelošhaj

Nik Gjelošhaj

